

Saarna itsenäisyyspäivänä 2013, Espoon tuomiokirkko klo 10
 Predikan på självständighetsdagen 2013, Esbo domkyrka kl. 10
 Niko Huttunen, dosentti/docent

Herra Jumala asetti ihmisen Eedenin puutarhaan viljelemään ja varjelemaan sitä. (1. Moos. 2:15)

Herren Gud tog människan och satte henne i Edens trädgård att bruka och vårda den. (1. Mos. 2:15)

Järvimaisema ja paratiisin puutarha

Maamme-laulu avaa yhdellätoista säkeistöllään Johan Ludvig Runebergin kirjoittamat *Vänrikki Stoolin tarinat*. Teoksen klassinen painos on vuodelta 1898. Sitä koristaa Albert Edelfeltin kuvitus. *Maamme*-laulun otsikkoa ja ensimmäistä säkeistöä koristaa kahden männyn välistä aukeava näkymä tyynelle kesäiselle järvimaisemalle.¹

Edelfeltin kuva on sittemmin toistunut lukuisina muunnelmina. Se on luonut mielikuvan siitä, mitä Suomi on parhaimmillaan: rauhallinen ja kesäinen järvi. Edelfelt sai tietenkin innoituksensa Runebergiltä, joka esimerkiksi *Maamme*-laulun kahdeksannessa säkeistössä runoili:

Ja tässä, tässä' on tämä maa,
 sen näkee silmämme.
 me kättä voimme ojentaa
 ja vettä rantaa osoittaa
 ja sanoa: kas tuoss' on se,
 maa armas isäimme.²

Tuskin erehdyn, jos sanon, että suomalainen paratiisi on Runebergin ja Edelfeltin kuvaama järvimaisema. Muinaisten israelilaisten mielissä paratiisia edusti puutarha. Kumpikin, siis suomalainen ja israelilainen paratiisimielikuva, ei ole täydellisen vierasta omalle todellisuudellemme. Tyynen ja kesäisen järvimaiseman voi todellakin kokea joskus. Vehmas puutarha ei karussa Lähi-idän ympäristössäkään ole täysin vieras ilmestys.

Människan hör hemma i sin miljö

Berättelsen om Edens trädgård framför den harmoni som borde råda mellan människan och jorden och som vi finländare ofta känner i naturens tystnad. Bibeln berättar att Gud själv planterade Edens trädgård och satte människan där.³ Människan har inte skapat

¹ http://commons.wikimedia.org/wiki/File:V%C3%A4nrikki_Stoolin_tarinat_3.jpg

² Suom. Paavo Cajander.

³ 1. Mos. 2:8.

jorden utan befolkar den och dess mark frambringar säd, frukter och allt vad man behöver för att leva.

Fast Gud satte människan att härska jorden och djur (liksom det sägs lite tidigare i Bibeln),⁴ betyder det inte att människor är oberoende av naturen. Just tvärtom, människan behöver vad hon härskar. Hur kan vi vara oberoende av den näring som jorden frambringar? I härskandet är det endast fråga om *hur* man härskar jorden: brukande och vårdande eller exploaterande och ligkiltighet? På det senare sättet tillintetgör vi inte endast jorden utan också människosläktet.

Men människan lever inte bara av bröd. Edens trädgård är också behaglig på estetiskt sätt. Bibeln skildrar: "Herren Gud lät alla slags träd växa upp ur marken, sådana som var ljuvliga att se på."⁵ Naturen har alltid gjort ett intryck, inte minst på vår nationalskald Runeberg:

Vi älska våra strömmars brus
Och våra bäckars språng.
Den mörka skogens dystra sus,
Vår stjärnenatt, vårt sommarljus.
Allt, allt, vad här som syn, som sång
Vårt hjärta rört en gång.

Så här beskrev Runeberg Finland i den tredje strofen av *Vårt land*. I vår nationalsång är naturen ett så centralt tema, att Johann Vilhelm Snellman även kritiserade Runeberg för denna betoning. Snellman skrev: "Torfvän är icke fädernesland ... längtan till torfvän icke patriotism." Han jämförde Runebergs naturpoetik med "Englands son" som inte längtar efter sin ö utan "bär fäderneslandet i sitt stolta hjerta".⁶

Jag tycker att Snellmans kritik är obefogad. Gud satte människan i Eden för att hon skulle leva i en god relation med sin miljö. Fosterlandskärleken som Snellman berömmar är entydigt ideologisk, något som man bär enbart i hjärtat. Men människan är inte bara tankar utan också blod och kött. Hon hör hemma i sin konkretiska miljö, och Finland är vår lott.

Paratiisi ei ole epärealistinen maailma

Vaikka *Maamme*-laulu toisaalta kuvaa Suomea paratiisina, se kuvaa myös maan köyhyyttä, hallaa ja sodan kauhuja, joita Suomi on saanut kestää. Kuva on erikoisella

⁴ 1. Mos. 1:28.

⁵ 1. Mos. 2:9.

⁶ *Litteraturblad för allmän medborgerlig bildning* 6/1847, s. 147.

http://digi.lib.helsinki.fi/aikakausi/secure/showPage.html?action=page&type=lq&conversationId=2&id=110555&pageFrame_currPage=3

tavalla kaksinainen: kullan etsijälle maa näyttäytyy köyhänä, ”mut meille kallein maa on tää, / sen salot, saaret, manteret, / ne meist on kultaiset.”⁷

Samalla tavalla Raamattu antaa paratiisin puutarhasta kaksinaisen vaikutelman. Käsitys paratiisista joutilaan ja huolettoman elämän paikkana ei ole peräisin Raamatusta vaan kreikkalaisesta mytologiasta.⁸ Raamatun mukaan ihminen tekee paratiisissa työtä. Työ on maanviljelystä, jonka luonne ainoastaan muuttuu raskaammaksi paratiisista karkottamisen jälkeen.⁹

Myös vaaran elementti on paratiisissa läsnä. Ihmistä ei aseteta ainoastaan viljelemään vaan myös varjelemaan maata. Varjelemiseksi käännetty heprean sana *sāmar* tarkoittaa usein vartioimista. Samaa sanaa käytetään myöhemmin, kun ihmiset karkotetaan paratiisista ja kerubit asetetaan leimuavan miekan kanssa vartioimaan tietä Eedeniin.¹⁰

Jokin siis uhkaa ihmistä jo paratiisissa ja sitä vastaan aluetta on suojeltava. Tarinan tasolla uhkaaja on tietenkin käärme. Vihollinen ei siten tule vain ulkoapäin eikä se ole vain – tai edes ensi sijassa – fyysinen uhka vaan henkinen. Käärmeen toimenpiteet ovat kuin informaationsodankäynnin käsikirjasta: väärä tai harhaanjohtavasti valittu informaatio, epäilysten kylväminen ja satunnaisten mielihaluhen herättäminen. Ne ovat edelleen toimivia keinoja lamauttaa vastustaja.

Vaikka maailma paratiisista karkotuksen jälkeen koetaan ahdistavaksi, se on sama maa kuin paratiisissa. Paratiisi edustaa vain sitä, mitä tältä maalliselta elämältä parhaimmillaan voidaan odottaa. Karun Lähi-idän asukkaalle paratiisi oli vehmas puutarha. Suomi, jonka kovia olosuhteita Runeberg ei peittele, näyttäytyy toisaalta kaipuun kohteena. ” Jos loistoon meitä saatettais / vaikk' kultapilvihin, / ... / ois tähän köyhään kotihin / halumme kuitenkin.”¹¹

Vårt lands religiösa framtidsbild

I slutstrofen av *Vårt land* fäster Runeberg avseende vid framtiden: ”Din blomning, sluten än i knopp, / Skall mogna ur sitt tvång.”¹² Man har sällan lagt märke till att denna bild av blomman i knopp har en religiös betydelse i Runebergs diktning. I psalmen *Bevara Gud, vårt fosterland* skriver han:

⁷ 2. säkeistö; suom. Paavo Cajander.

⁸ Hesiodos kuvaa ensimmäisiä ihmisiä, niin sanottua kultaisen ajan sukukuntaa: ”He elivät kuin jumalat, mieleltään huolettomina, / täysin ilman vaivaa ja tuskaa”. Nykyisen ajan ihmisistä, ns. rautaisen ajan sukupolvesta taas sanotaan, etteivät ”ihmiset lakkaa / kärsimästä työstä ja vaivasta päivisin eivätkä väsymästä öisin, / ja jumalat antavat heille raskaita vaivoja”. (*Työt ja päivät* 112–113, 176–178; suom. Paavo Castrén)

⁹ 1. Moos. 3:17–19.

¹⁰ 1. Moos. 3:24.

¹¹ 9. säkeistö; suom. Paavo Cajander.

¹² 11. strofen av *Vårt land*.

Du hjälpte det ur mörker opp
liksom en blomma ur dess knopp:
så låt det ock till tidens slut
uti ditt ljus få vecklas ut.¹³

Igen möter vi denna bild i Runebergs prosaverk *Den gamle trädgårdmästarens bref*. Där talar han emot den religiositet som tillbakavisar världen. Enligt Runeberg borde man inte skynda sig ur världen till himlariket liksom en blomma bör inte skynda sig ur den dunkla knoppen utan vänta tills bladen är mogna för "att möta dagen".¹⁴

Runebergs religiositet är realistisk liksom paradisberättelsen är. Människan i paradiset arbetar och vårdar världen. Gud har skapat oss för att arbeta och vårda det land som vi har fått. Den nuvarande världen och den kommande världen är inga motpoler till varandra utan på densamma räckan. Enligt Runeberg leder vår fosterlandskärlek till världen där "högre klinga skall en gång / vårt fosterländska sång".¹⁵

Rakkaus ja isänmaanrakkaus

Kuten niin usein tarinoissa, paratiisikertomuksessakin voidaan katsoa konkreettisen tapahtumaympäristön ulkopuolelle. Jo varhainen juutalainen selityserinne havaitsi tämän; viljelemistä ja varjelemistä tarkoittavia heprean verbejä käytettiin Vanhassa testamentissa myös Jumalan käskyjen noudattamisesta.¹⁶ Syntiinlankeemuskertomus viittaa samaan: seuraavatko ihmiset Jumalan käskyjä vai taipuvatko he käärmeen harjoittaman informaationsodankäynnin vaikutuksesta?

Jeesus – ja hänen jälkeensä Paavali ja moni muu – on tiivistänyt Jumalan käskyt yhteen: rakkauteen Jumalaa ja lähimmäistä kohtaan.¹⁷ "Rakkaus toteuttaa koko lain", Paavali kiteyttää puhuttuaan esivallasta.¹⁸ Tuskin olen kovin väärässä, jos sanon myös maamme tarvitsevan sitä samaa rakkautta. Rakkauteen päättää myös Runeberg *Maamme*-laulunsa. Runollisessa suomennoksessa puhutaan lemmeistä ja sen voimasta isänmaan tulevaisuudelle:

viel lempemme saa nousemaan
sun toivos, riemus loistossaan,
ja kerran, laulus synnyinmaa
korkeemman kaiun saa.¹⁹

¹³ Sv. Psalmboken 546:8. Texten är lätt bearbetad. Suom. virsikirja 577:8.

¹⁴ *Andra brefvet*.

¹⁵ 11. strofen av *Vårt land*.

¹⁶ Esim. 4. Moos. 3:7–8; *Genesis Rabbah* 16.5.

¹⁷ Esim. Matt. 22:37–40; Room. 13:9; Jaak. 2:8.

¹⁸ Room. 13:10.

¹⁹ 11. säkeistö; suom. Paavo Cajander.